

Σημειώσεις στα περιθώρια των θεατρικών προγραμμάτων

Συνηθίσαμε να λέμε ότι δεν υπάρχει θεατρόφιλο κοινό στην Κύπρο. Αυτό όμως είναι σχετικό και σε μεγάλο βαθμό καθορίζεται και από τον μικρό πληθυσμό της πατρίδας μας. Αν και περιορισμένο, λοιπόν, το κοινό, υπάρχει και μάλιστα είναι σταθερό. Αυτό όμως σημαίνει ότι οι ίδιοι, σχεδόν, θεατές, βλέπουν τους ίδιους ηθοποιούς. Από τη μια η ομάδα των θεατών και από την άλλη η ομάδα των ηθοποιών σε τακτικές συναντήσεις. Από μια άποψη είναι σάμπως να βλέπουμε ένα σήριαλ, όπως αυτά της τηλεόρασης. Βλέπουμε τους ίδιους ηθοποιούς να περνούν από το ένα επεισόδιο στο άλλο. Αλλά στο θέατρο υπάρχει αλληλοεπίδραση μεταξύ ηθοποιών και θεατών. Και τονίζουμε αυτό γιατί στη δημιουργία κάποιων στερεοτύπων ίσως να έχουμε κι εμείς τις ευθύνες μας. Έτσι περιμένουμε και θέλουμε να δούμε τη γοητευτική και κομψή Τζένη Γαϊτανοπούλου, η οποία είναι άριστη στις εμφανίσεις της, όμως η ίδια στους πιο διαφορετικούς ρόλους, από τα σύγχρονα ελληνικά έργα μέχρι τον Μπρέχτ και τις αρχαίες τραγωδίες. Το Σπύρο Σταυρινίδη, πάντα επαγγελματικά άρτιο, όμως και πάντα με το ίδιο λαχανιασμένο παίξιμο, τον πνιγμένο λόγο κτλ στη «Σπασμένη στάμνα», στον «Αλχημιστή», στους «Φίλους» και τώρα στο «Ενυδρείο». Με τον ίδιο τρόπο ο Φαίδρος Στασίνας είναι πάντα και γι' αυτό μονότονα ωραίος, με επιβλητική βαρύτονη φωνή, ώριμος και θεατρικός.

Να μη δοθεί όμως η εντύπωση ότι με όλα αυτά που λέμε θέλουμε να μειώσουμε τη δουλειά του Θ.Ο.Κ., πολύ περισσότερο των ηθοποιών που είναι σωστοί επαγγελματίες και έμπειροι καλλιτέχνες. Το πρώτο πράγμα που νιώθει κανείς βλέποντας ένα έργο του Θ.Ο.Κ., και αυτό ισχύει και για το «Ενυδρείο», είναι η ποιότητα της παράστασης, το καλό επαγγελματικό παίξιμο των ηθοποιών, η ποιότητα της σκηνογραφίας, των κουστουμιών κτλ. Και αυτό είναι δεδομένο για όλες σχεδόν τις παραστάσεις του Θ.Ο.Κ. Ένας που βλέπει για πρώτη φορά παράσταση του ΘΟΚ θα εντυπωσιαστεί από αυτό που θα δει στη σκηνή, γιατί ακριβώς δεν θα συνδέει την παράσταση του έργου που βλέπει με τις άλλες προηγούμενων έργων και επομένως θα την δεχτεί διαφορετικά απ' ό,τι εμείς οι τακτικοί θεατές.

Αυτός ο μηχανισμός, όπου ο ηθοποιός χρησιμοποιείται πάντα με τον ίδιο τρόπο και αφήνεται να επαναλαμβάνει το δικό του εκφραστικό στερεότυπο, είναι ενάντια στη φύση της υποκριτικής τέχνης που τον θέλει να αλλάζει συνεχώς κάθε φορά, να μεταβάλλεται, να προσαρμόζεται στο ρόλο και όχι στο πώς αναμένει να τον δει το κοινό. Και επαναλαμβάνουμε, ο Θ.Ο.Κ. έχει δυνατότητες πολλές που δεν τις χρησιμοποιεί.

Τι δυνάμεις διαθέτει ο Θ.Ο.Κ και σε τι επίπεδα μπορεί να φτάσει, το είδαμε πολύ καθαρά στην παράσταση του Βόϊτσεκ. Ένας καινούργιος σκηνοθέτης, που δεν ήξερε τους ηθοποιούς στα συνηθισμένα τους στερεότυπα (ρόλους στα «μέρη του σήριαλ») έβγαλε από το Θ.Ο.Κ πράγματα που μας εξέπληξαν. Έτσι είδαμε ένα εντελώς διαφορετικό Βαρνάβα Κυριαζή, που ποτέ δεν είχαμε υποθέσει το βάρος και το βάθος του ως ηθοποιού, να μας δίνει ένα καταπληκτικό Βόϊτσεκ και μια τόσο ενδιαφέρουσα και δυναμική Λένια Σορόκου, το ταλέντο της οποίας πάντα φαίνεται και είναι κρίμα που δεν παίρνουν απ' αυτήν το τι μπορεί να δώσει. Ο Βόϊτσεκ γενικά παραμένει ένα από τα καλύτερα έργα που έδωσε ο Θ.Ο.Κ τα τελευταία χρόνια.

Αντίθετα, ένα κακό παράδειγμα επανάληψης των στερεοτύπων του Θ.Ο.Κ ήταν πρόσφατα «Ο Αλχημιστής», όπου δεν έγινε καμιά ανακάλυψη από κανέναν ηθοποιό ούτε και από όλους μαζί.

Αυτές οι σκέψεις γεννήθηκαν μετά την παράσταση «Του ενυδρείου», του Κώστα Μουρσελά, που θέλουμε να επαναλάβουμε και πάλιν, ήταν σε ικανοποιητικό επαγγελματικό επίπεδο, χωρίς όμως να μας δώσει πέρα απ' αυτό άλλες συγκινήσεις. Στη συντήρηση, βέβαια, των κλισέ ίσως να επηρέασε και το ίδιο το έργο, που παρόλο ότι είναι καλό θεατρικό κείμενο με σύγχρονο προβληματισμό και καυτό σήμερα θέμα, εντούτοις λειτουργεί κάπως σαν παραβολή, χωρίς εξέλιξη στο θέμα και στους χαρακτήρες των ηρώων. Αυτό που στην αρχή παρουσιάζεται ως εισαγωγή είναι ταυτόχρονα και η μέση και το τέλος του. Το έργο έχει μόνο μια ιδέα: την υποδούλωση του ανθρώπου, παρά τη θέληση του, στο χρήμα. Τόσο επίμονα προβάλλεται αυτή η ιδέα που μας θυμίζει το μύθο του Αισώπου για τον χορτάτο σκύλλο με το λουρί και τον πεινασμένο άλλα ελεύθερο λύκο.

Βλέποντας το έργο και την παράσταση αισθανόμαστε ως «θεατρικοί καταναλωτές» ότι μας «τάϊσαν καλά», μείναμε όμως ανικανοποίητοι. Η κάθαρση δεν λειτούργησε. Οι ηθοποιοί βρίσκονταν υποδουλωμένοι στα δικά τους εκφραστικά μέσα, τη φωνή, τις χειρονομίες, τις κινήσεις (Αννίτα Σαντορινάου, Σπ. Σταυρινίδης, Τζ. Γαϊτανοπούλου, Φ. Στασίνας).

Τώρα ο Θ.Ο.Κ ετοιμάζει τους «Στρίγγλα που έγινε αρνάκι» με σκηνοθέτη το Νίκο Χαλαράμπους. Ο ίδιος είχε κάνει πριν από μερικά χρόνια την «Όπερα της πεντάρας» του Μπρέχτ, που τη θυμόμαστε όχι γιατί ανταποκρινότανε στη δική μας αντίληψη για τον Μπρέχτ, αλλά γιατί είχε γίνει σοβαρή προσπάθεια να διαφοροποιηθεί αυτό το συνηθισμένο στερεότυπο των ηθοποιών, που δοκιμάστηκαν σε «διαφορετικούς ρόλους» με διαφορετικές απαιτήσεις. Ελπίζουμε ότι και αυτή τη φορά ο Χαλαράμπους θα «ταράξει τους κύκλους».

Το έργο του Βούλγαρου συγγραφέα Στανισλάβ Στρατιέβ «Το σακκάκι που βελάζει», που παρουσιάζει το Σατιρικό Θέατρο, είναι ένα θαυμάσιο έργο που αποχτά ιδιαίτερη σημασία σήμερα, με τις νέες συνθήκες ανάπτυξης του σοσιαλισμού. Γιατί με την περεστρόϊκα και τη διαφάνεια, τα εσωτερικά προβλήματα του σοσιαλισμού ανοίχτηκαν κι έγιναν ενδιαφέροντα για όλο τον κόσμο. Βέβαια η σημασία του σημαντικού αυτού έργου δεν περιορίζεται μόνο εδώ, γιατί δεν είναι μόνο ο σοσιαλισμός που έχει να κάνει με τη γραφειοκρατία. Το έργο έχει ευρύτερη σημασία.

Το κύριο χαρακτηριστικό του έργου είναι ότι όλα τα πρόσωπα παρουσιάζονται ως τυπικές μορφές, εκφραστές καταστάσεων κι έτσι αφήνουν να δούμε πίσω απ' αυτά χιλιάδες άλλους σε άλλες, το ίδιο παράλογες συνθήκες. Και η κατάσταση που δημιουργείται είναι κι αυτή τυπική. Και ο συγγραφέας την παρουσιάζει με τα μάτια ενός ήρωα που χτυπήθηκε απ' αυτήν, που δεν την αναγνωρίζει ως κανονική και επομένως μπορεί να δει όλο τον παραλογισμό που κλείνει μέσα της. Ο ήρωας αποτολμά τη σύγκρουση με την κατάσταση αυτή, που πάνω στον παραλογισμό της έχει κτιστεί ολόκληρη ιεραρχία με τους δικούς της νόμους.

Μια από τις πιο σημαντικές και κεντρικές στιγμές του έργου είναι το κλείσιμο του ραδιοφώνου, που για χρόνια ήταν ανοιχτό γιατί το κλείνανε «μόνο κεντρικά», από τον Ιβάν Αντόνωφ. Μας θύμισε αυτό πως όλοι εμείς γίναμε σήμερα μάρτυρες του γεγονότος που ο πρώτος πολίτης της Σοβιετικής Ένωσης «ανέβηκε στην καρέκλα» κι έκλεισε ένα «μεγάφωνο» που φώναζε για χρόνια διευθυνόμενο «μόνο κεντρικά», ανοίγοντας περιθώρια στη δημιουργική πολυφωνία και το διάλογο.

Ο σκηνοθέτης Χρίστος Ζάνος διάβασε σωστά το έργο. Κι εδώ θέλουμε να σημειώσουμε πως αυτή είναι μια από τις αρετές του σκηνοθέτη αυτού, αρετή που πάντα λειτουργεί και είναι κάτι το πολύ σημαντικό. Οι χαρακτήρες που έδωσε είναι τυπικοί και αναγνωρίζονται. Δεν αφέθηκε να πέσει στην κωμωδία, αναγνωρίζοντας πολύ σωστά, ότι το έργο δεν είναι κωμωδία χαρακτήρων. Το κωμικό στο έργο είναι αποτέλεσμα του παράλογου της κατάστασης.

Ίσως η θέση αυτή του σκηνοθέτη, να δώσει την ίδια την κατάσταση με τον παραλογισμό της χωρίς να παίζει με το ψυχολογικό θέατρο, να ήταν λίγο σκληρή για τους ηθοποιούς... που μερικές φορές παρασύρονταν από τις δυνατότητες του ταλέντου τους, όπως η Πόπη Αβραάμ και ο Δημήτρης Ξύστρας, οι οποίοι έχουν πραγματικά λαμπρές δυνατότητες ως ηθοποιοί και τους είναι «δύσκολο» να περιοριστούν. Βέβαια είναι δύσκολο να επικρίνει κανείς την Πόπη Αβραάμ, που φεύγει κάπως από την τυποποίηση και χρωματίζει τους ρόλους της, είτε το Δημήτρη Ξύστρα, που δεν ικανοποιείται με την τραγικοκωμική κατάσταση στην οποία βρίσκεται, να είναι κρεμασμένος σ' ένα χαλασμένο ασανσέρ, και μας δίνει απ' εκεί μέσα ένα ρεσιτάλ ηθοποιού.

Ο Ανδρέας Τσουρής πάντα μας εκπλήττει με την καταπληκτική ερμηνευτική του διαίσθηση. Στην περίπτωση αυτή το ταλέντο του τον καθοδηγεί να δώσει σωστά τον τύπο του διανοούμενου «αντιφρονούντα» και μάλιστα αρκετά ανεπτυγμένο παρόλο που στο κείμενο ο ρόλος διαγράφεται συμβολικά.

Η Μαρία Μίχα είναι απολαυστική και η παρουσία του Χάρη Πισία πολύ αξιοπρόσεκτη. Αλλά και όλοι οι άλλοι συντελεστές στήριξαν ωραία την παράσταση, που πρέπει να ομολογήσουμε ότι την χαρήκαμε και τη νιώσαμε.

Τόσο με την «Κασέττα» που είδαμε πρόσφατα, όσο και με «Το σακκάκι που βελάζει» το «Σατιρικό» μας δίνει ζωντανό θέατρο.

Ν.Γ.